

Vlaams
Parlement

stuk **872** (2010-2011) – Nr. 8
ingediend op 27 januari 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

over het Columbusproject

Verslag

namens de Commissie Jeugdzorg
uitgebracht door de dames Marijke Dillen,
Mieke Vogels en Katrien Schryvers

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Else De Wachter.

Vaste leden:

de dames Kathleen Helsen, Vera Jans, Tinne Rombouts, Katrien Schryvers;
mevrouw Marijke Dillen, de heer Felix Strackx, mevrouw Gerda Van Steenberge;
de heer Peter Gysbrechts, mevrouw Vera Van der Borgh;
de heer John Crombez, mevrouw Else De Wachter;
mevrouw Helga Stevens;
mevrouw Ulla Werbrouck;
mevrouw Mieke Vogels.

Plaatsvervangers:

de heren Tom Dehaene, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Sabine Poleyn;
de heren Chris Janssens, Erik Tack, Wim Wienen;
de dames Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
de dames Yamila Idrissi, Güler Turan;
mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Stukken in het dossier:

872 (2010-2011) – Nr. 1 t.e.m. 7: Verslagen over hoorzitting

INHOUD

I. Uiteenzetting door de heer Stefaan Van Mulders, administrateur-generaal van het Agentschap Jongerenwelzijn en de heer Willy Vandamme, bezieler van het Columbusproject.....	4
1. Enkele gegevens over de instroom in de bijzondere jeugdzorg	4
1.1. Vrijwillige hulpverlening	4
1.2. Aanmeldingen: wie meldt aan?	4
1.3. Aanmeldingen: doorverwezen door?.....	5
1.4. Aanmeldingen versus instroom.....	5
1.5. Aanmelding met/zonder maatregel en hun verder traject	5
2. Positieve heroriëntering: Project Columbus	5
2.1. Doelstellingen Columbusproject	5
2.2. Columbus Kortrijk-Roeselare	6
2.2.1. Verloop	6
2.2.2. Methodiek en visie	7
3. Vooruitzichten	10
II. Vragen van de leden	10
Bijlage: Presentatie van de heren Stefaan Van Mulders en Willy Vandamme....	19

Op voorstel van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid heeft het Vlaams Parlement beslist een themadebat te houden over jeugdzorg. Daartoe werd de Commissie Jeugdzorg opgericht. Deze commissie ad hoc gaat op zoek:

- (1) naar maatschappelijke verklaringen voor de voortdurend stijgende instroom van kinderen en jongeren in de (bijzondere) jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg, en
- (2) naar beleidsvoorstellen op korte, middellange en lange termijn die de voortdurend stijgende instroom moeten tegengaan. Belangrijk daarbij is dat die beleidsvoorstellen niet uitsluitend geïmplementeerd dienen te worden binnen het beleidsdomein Welzijn, maar bijvoorbeeld ook binnen de beleidsdomeinen Jeugd, Sport, Onderwijs of Cultuur.

Op 1 december 2010 hield de Commissie Jeugdzorg een hoorzitting over het Columbusproject. Gehoord werden de heer Stefaan Van Mulders, administrateur-generaal van het Agentschap Jongerenwelzijn en de heer Willy Vandamme, bezieler van het Columbusproject.

I. UITEENZETTING DOOR DE HEER STEFAAN VAN MULDER, ADMINISTRATEUR-GENERAAL VAN HET AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN EN DE HEER WILLY VANDAMME, BEZIELER VAN HET COLUMBUSPROJECT

De heer Stefaan Van Mulders: Ik ben zeer verheugd om hier ten tweeden male te mogen verschijnen. Op winterdagen is het soms niet prettig om je op de weg te begeven, maar nu ben ik heel blij dat ik de kans krijg om hier specifiek rond het Columbusproject een verduidelijking te komen geven. We hebben dat bij onze eerste hoorzitting in deze commissie al vluchtig vermeld, maar het is voor ons een zodanig cruciaal project dat ik blij ben dat we er nu op kunnen terugkomen (*Parl. St. VI. Parl. 2010-11, nr. 872/3*).

De bijzondere jeugdzorg is, misschien als eerste entiteit in de Vlaamse overheid, in het midden van de jaren negentig gestart met wat we toen prestatiebegrotingen noemden. Een van de grote doelstellingen die toen in de prestatiebegroting stond, was het beheersen van de instroom in de bijzondere jeugdzorg. We hebben daar meer dan tien jaar met open mond naar staan kijken, zonder dat we er echt een duidelijke impact op hadden. Nu trachten we voor het eerst – weliswaar nog projectmatig en experimenteel – om daar daadwerkelijk aan te remediëren.

Ik ben ook bijzonder verheugd dat de heer Willy Vandamme hier aan mijn zijde zit om mij hierbij te assisteren. Hij is de grote inspirator van dit geheel.

1. Enkele gegevens over de instroom in de bijzondere jeugdzorg

1.1. *Vrijwillige hulpverlening*

Ik hoef de situering van het project niet te herhalen. Ik veroorloof mij wel om nog twee minuten stil te staan bij wat ik de vorige keer al heb gezegd en nog eens te duiden waar het hier nu exact over gaat. Het gaat op dit ogenblik in eerste instantie over de vrijwillige hulpverlening. We weten op dit ogenblik nog niet of dat ook in de gedwongen hulpverlening zijn plaats kan vinden. We zijn wel zinnens om dat proefondervindelijk vast te stellen. Maar op dit ogenblik richten we ons dus alleen op het traject van de vrijwillige hulpverlening. En daar hebben we voornamelijk de aanmeldingen bij het comité voor bijzondere jeugdzorg, en na behandeling in dat comité de instroom in de hulpverlening van de bijzondere jeugdzorg zelf in beeld gebracht.

1.2. *Aanmeldingen: wie meldt aan?*

In eerste instantie en in hoofdzaak zijn dat jongeren die aangemeld zijn, samen met hun ouders, burens enzovoort. Wij noemen dat het cliëntsysteem. Ofwel zijn het jongeren die

via een professionele hulpverlener aangemeld worden bij het comité. We hebben het hier over meer dan 90 percent van de aanmeldingen.

1.3. *Aanmeldingen: doorverwezen door?*

Als we op die groep inzoomen, zien we ook bij die populatie die niet is aangemeld door een professionele hulpverlener – dus de jongere die zelf aanbelt of via zijn cliëntsysteem aanmeldt – in een tweede verwijzing dat heel veel dergelijke gevallen zijn doorgestuurd door politionele diensten, door het onderwijs en dergelijke meer. Daar zien we dus dat er in tweede orde toch een professionele hulpverlening achter zit.

1.4. *Aanmeldingen versus instroom*

We hebben in het comité ongeveer 10.000 aanmeldingen per jaar. Daarvan krijgt meer dan 60 percent geen maatregel. 40 percent krijgt wel een maatregel. Die gaan naar een case-onderzoek en er wordt gemeenschappelijk beslist dat in dat geval een maatregel binnen de bijzondere jeugdzorg noodzakelijk is. Het project waar de heer Vandamme het zo dadelijk over zal hebben, gaat precies over die 40 percent voor wie wel degelijk een maatregel volgt.

1.5. *Aanmelding met/zonder maatregel en hun verder traject*

Ik wil tot slot nog even inzoomen op die aanmeldingen bij het comité waar geen maatregel op volgt. De vorige keer is de vraag gesteld wat daar dan mee gebeurt. We hebben de aanmeldingen uit 2008 genomen en zijn vervolgens gaan kijken of we die individuen in 2009 of in 2010 opnieuw zien verschijnen. Het gaat om die 60 percent die aanmelden bij het comité en die eigenlijk geen directe hulpverlening binnen de bijzondere jeugdzorg krijgen, die worden doorverwezen naar andere rechtstreekse hulp of die gewoon terug naar huis gaan. 85 percent van die 60 percent heeft ook in 2009 of in 2010 geen enkele aanmelding gekregen. Een kleine 10 percent krijgen we opnieuw aangemeld, maar die worden doorverwezen zonder maatregel. Er wordt dus opnieuw beslist dat het blijkbaar toch niet ernstig genoeg is. In 5 percent van de aanmeldingen is er in een tweede fase toch een maatregel bijzondere jeugdzorg noodzakelijk.

2. *Positieve heroriëntering: Project Columbus*

De heer Willy Vandamme: Ik wil even stilstaan bij het volgende gezegde: ‘Je haalt het beste uit de andere, niet door hen het vuur aan de schenen te leggen, maar door het vuur in het binnenste aan te wakkeren’. Daarmee geef ik de benaderingswijze van dit project aan.

Onlangs was ik op een vergadering over het jeugdsanctierecht. Ik vroeg de aanwezigen wat het beste was dat hun de laatste week overkomen was en waar ze energie uit hadden gehaald. Er werden zeer interessante dingen gezegd. Een bekende jeugdadvoocaat zei: “Het beste wat mij overkomen is, is dat ik met mijn 14-jarige zoon twee keer per week Latijnse woordjes en grammatica inoefen. Dat geeft mij energie.”. Iemand anders zei: “De kus van mijn vrouw.”. Een ander vroeg: “Toch uw vrouw?”. Het gaat erover om vanuit een waarderend gesprek op zoek te gaan naar de kansen, de krachten en de mogelijkheden van de mensen, en niet te focussen op de tekorten.

2.1. *Doelstellingen Columbusproject*

Nu stroomt er ongeveer 40 percent in in de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening. De doelstelling van het project is om dit terug te brengen tot 20 percent. Het is mijn overtuiging dat er veel te veel jongeren in de jeugdbijstand terechtkomen. Het is ook de bedoeling om een visie en methodiek aan te reiken. De visie is om waardierend naar de mensen te kijken. Daaruit vloeit dan een methodiek voort: de positieve heroriëntering. We moeten ook de doorverwijzingsstructuur beïnvloeden want die maakt – niet bewust – dat er zoveel

doorverwijzingen zijn. We moeten van een tekortenbeleid komen tot een kansenbeleid waar er wordt ingespeeld op de dynamiek van het leven en van de mensen.

2.2. *Columbus Kortrijk-Roeselare*

2.2.1. *Verloop*

Het comité van Kortrijk is in 2008 vrijwillig begonnen met tien cases heel anders te benaderen, vooral als reactie op de lange wachtlijsten. De lange wachtlijsten zijn ons een doorn in het oog. Toen ik nog directeur van het Oranjehuis was, werd ik geconfronteerd met de pijn en de ontgoocheling van de mensen over die lange wachtlijsten. Ze begrepen niet dat ze zo lang moesten wachten op hulp van het comité voor bijzondere jeugdzorg. Dat is maatschappelijk niet meer verantwoord. We kunnen de wachtlijsten een beetje organiseren, maar daarmee verdwijnt de pijn van de wachtenden niet. We hebben toen besloten om, als de vraag er komt, er met die methodiek op in te spelen.

We begonnen met het experiment aan de hand van vier criteria. Ten eerste moet het om een nieuwe vraag gaan, geen vraag van mensen die al zes maanden op de wachtlijst staan want dan verliest de vraag de energie en de inzet om verandering te willen en is ze verworpen. Ten tweede mag de veiligheid niet in het gedrang komen. De waarderende benadering werkt niet altijd en in alle omstandigheden, maar in vele omstandigheden wel. Ten derde moet het het mandaat van een betrokkene zijn – een verwijzer, een jongere – maar er moet minstens een vraag zijn. In Kortrijk kwamen er zeshonderd vragen binnen waarvan er driehonderd in aanmerking kwamen voor onderzoek. Ten slotte werden er van die 300, 100 ad random uitgekozen. Het ging dus over 100 gevallen die zouden worden onderzocht in die 75 dagen voor er een maatregel komt. We wilden immers absoluut het verwijt vermijden dat we er de gemakkelijkste hadden uitgekozen.

Het resultaat was dat 65 percent van die onderzoeken werd afgesloten zonder dat er een dossier werd geopend in het comité, dat 15 percent naar de niet-rechtstreekse toegankelijke hulpverlening ging en in 20 percent van de gevallen de opvolging door het comité werd gevraagd. In Kortrijk was het toen zo dat 65 percent werd doorverwezen. Dat was dus net de omgekeerde situatie, wat toch wel enigszins verbijsterend was voor ons en voor de consultants. Toen is er een discussie geweest. De heer Van Mulders heeft ons bezocht en we hebben dat besproken. Hij vond dat we dit kansen moesten geven, dus is dat in een tweede fase beland, die van het Columbusproject Kortrijk-Roeselare. Dat project is in februari 2010 begonnen en loopt tot 2012. Normaliter worden er tien gevallen per maand overgenomen, met vier mensen. Het doel is maximaal 90 cases over te nemen van het comité, via de methodiek van de positieve heroriëntering. In 2011 zullen er 150 cases worden overgenomen van de comités van Roeselare en Kortrijk. Dat is al besproken en goedgekeurd. Daarnaast zullen we beginnen in het grootstedelijk gebied Gent, op de uitdrukkelijke vraag van Jongerenwelzijn.

De doelstelling is de instroom in de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening te reduceren tot 20 percent. Het gaat dus over de helft die volgens ons eigenlijk niet zou mogen instromen. Die doelstelling zullen we samen moeten bereiken: één partner kan dat niet alleen realiseren. De consultants zijn de hoofdrolspelers, maar er is ook Columbus, dat de methodiek ontwikkelt. Ook het voorveld – de centra voor algemeen welzijnswerk, de psychiatrie – is zeer belangrijk. Het project wordt trouwens onderzocht door mensen van de universiteiten van Gent en Leuven. Daarover bestaat een akkoord. Dat onderzoek start begin volgend jaar. Die mensen werken dus met ons samen.

Een meting op 22 november 2010 gaf de volgende resultaten. Van februari tot november 2010 waren er 73 dossiers aangemeld en werden er 58 dossiers afgesloten. Daarvan bleef 67 percent zonder gevolg. Dat percentage is dus nog iets hoger dan in het experiment. Dat

komt erop neer dat mensen zeggen dat het niet meer nodig is, dat ze niet meer hoeven te worden gevolgd, dat het dossier wordt geklasseerd en dus uit de jeugdbijstand verdwijnt. Het aandeel van de dossiers die werden opgevolgd door het comité, bedroeg 19 percent, terwijl 14 percent werd doorverwezen naar de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening. De terechte kritische vraag die we dan krijgen, is hoeveel mensen daarvan binnen de zes maanden terugkomen. Leuven en Gent zullen dat trouwens ook onderzoeken. We hebben dat echter zelf al onderzocht. Op die 58 afgesloten dossiers was er sprake van drie heraanmeldingen. Het comité zelf, dat dus in 19 percent van de gevallen opvolgde, heeft in vier gevallen een afronding voorgesteld, en in twee gevallen een verwijzing naar de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening. In het ene geval was dat naar een ont-haal-, oriëntatie- en observatiecentrum en in het andere naar Crisishulp aan Huis. Een aantal dossiers werd gevolgd door het comité. Na negen maanden werd 69 percent van de dossiers dus afgesloten, werd 14 percent gevolgd en waren er meer dossiers in de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening, namelijk 17 percent. We weten niet of die trend zich zal doorzetten. We hopen dat natuurlijk.

2.2.2. *Methodiek en visie*

Positieve heroriëntatie begint altijd met een kansenonderzoek, dat samen met de betrokkene wordt gevoerd. Het is een waarderend gesprek. Het is niet zo dat iemand komt kijken of er sprake is van agressie, of iemand niet naar school gaat, of er sprake is van mishandeling. We gaan uit van de vraag en bekijken hoe vanuit die positieve waardering, vanuit de krachten van een persoon aan tekorten kan worden gewerkt. Dat is een heel andere manier van onderzoeken. Het referentiekader is anders. Er wordt nog wel gekeken naar de tekorten, maar dan vanuit de kracht en de mogelijkheden van de mensen. Dit evolueert vrijwel altijd naar een familiegesprek, naargelang wat er mogelijk is in de familie. Bij echtscheidingen willen mensen soms niet meer met elkaar spreken. Dat moeten we ook respecteren. We gaan er echter hard tegenaan. Het is een contextuele methodiek, waarbij iedereen die is geraakt, wordt betrokken. Er is ook een ethische volgorde: eerst praten we met diegene die de vraag stelt en vervolgens met die personen die rechtstreeks worden geraakt. Als bijvoorbeeld een moeder de vraag stelt, zullen we eerst met haar praten, vervolgens met de dochter, vervolgens met de gescheiden vader en dan eventueel met de personen die rond hen wonen en leven. Cruciaal daarbij is dat iedereen op zijn verantwoordelijkheid wordt aangesproken. Dat is fundamenteel: doen we dat niet, dan kan er geen verandering komen.

Ik geef een voorbeeld. Een vader komt via het comité bij ons. Hij zegt dat zijn dochter van nauwelijks 17 jaar niet meer bij hem thuis slaapt, maar bij haar vriend. “Dat kan niet, ik ben verantwoordelijk, ze is aan mij toegewezen.”, zei de vader. De ouders waren gescheiden en de vader stond erop dat zijn dochter bij hem thuis kwam slapen. De vader had vier kinderen en toen hij bij ons kwam voor het gesprek, had hij een jonge vrouw mee. Wij dachten dat het zijn dochter was, maar het bleek zijn vrouw te zijn en ook de beste vriendin van zijn dochter. Ze was 18,5 jaar en hij was met haar getrouwd. Hij had er al een kleintje mee. Ik wil die man niet veroordelen, maar dat wijst erop dat die relatie toch al minstens negen maanden aan de gang was, in de periode dat hij aan het scheiden was. Zijn vrouw is de beste vriendin van zijn dochter en de twee gingen nog samen naar school.

Waar ligt de verantwoordelijkheid? Ik heb aan die man gezegd dat we het niet alleen over zijn dochter, maar ook over hem zouden hebben. Het betrof immers evenzeer zijn verantwoordelijkheid als die van zijn dochter. Die man antwoordde dat het niet zijn bedoeling was om over zichzelf te spreken; hij wou het alleen over zijn dochter hebben. Hij is opgestapt en weggegaan. Hij heeft zich echter bezonnen en is na tien minuten teruggekomen. Hij kon niet buiten zijn verantwoordelijkheid indien hij een verandering van de situatie wou. Het was een heel confronterend gesprek voor die man.

Wij gaan er altijd heel sterk op in. Zo is het altijd binnen een dergelijke context, want de verantwoordelijkheid moet op de juiste plaats worden gelegd: niet alleen bij de jongere of niet alleen bij de ouder, maar binnen de context.

Het is een no-nonsenseaanpak die recht naar de kern van het probleem gaat. We draaien er niet rond, maar we vragen aan de mensen wat er op hun hart ligt. Het is ongelooflijk hoeveel andere vragen er dan ontstaan in vergelijking met de aanmelding. Ik geef u een voorbeeld.

Onlangs kregen we via het comité een aanvraag van de psychiatrie. Het gaat om een vrouw, een moeder, die nog steeds wordt begeleid. Ze werd dit jaar al tweemaal in de psychiatrie opgenomen wegens depressie. Ze had vier kinderen thuis en ze was in dagbehandeling bij de psychiater. De psychiatrie, de verwijzer, vroeg aan het comité om de zaak eens te bekijken omdat het niet goed zou gaan met de kinderen. Bij mij begint het dan al te kriebelen. Het gaat om een vrouw die al een jaar in begeleiding is, eerst in de psychiatrie, dan in dagbegeleiding. Ik vraag me dan af waarom zij dat niet oppakken. De eerste vraag die ik in de psychiatrie heb gesteld, is of men al met de vrouw had besproken dat de stap naar het comité zou worden gezet. In het antwoord draaide men rond de pot. Ik heb geweigerd om te komen als men het niet eerst wou bespreken. Ik heb die man op zijn verantwoordelijkheid gewezen, dat was natuurlijk confronterend voor hem. Ik vind zoiets essentieel. Wij kunnen niet achter de rug van de betrokkene werken.

Dat gesprek werd gevoerd, daarna ben ik bij die vrouw geweest en ik heb haar gevraagd wat er op haar hart lag. Ze vertelde dat haar oudste zoon al zes maanden thuis weg was na een conflict. Hij was bij zijn vader gaan wonen. Dat was haar probleem, het was geen kwestie van het niet goed functioneren van het gezin. Ik heb me veel vragen gesteld bij die zaak. Als elk kind uit een zo functionerend gezin geplaatst zou worden, dan mogen de kinderen van de helft van de aanwezigen in deze zaal geplaatst worden. Ik vind dus dat daarin wordt overdreven, maar wat ik vooral wil vertellen, is het volgende.

Ik had aan de moeder gevraagd om contact op te nemen met haar zoon omdat ik hem wou spreken. Ze heeft dat gedaan en had ook zelf al gesproken met haar zoon. Het gevolg was dat hij naar huis teruggekeerd was. Het fundamentele probleem van de moeder was hiermee opgelost. Ze vertelde ook dat doordat haar zoon terug was, ze de zaak zou aanpakken. Ze stond recht en ze leidde het gesprek dat we met haar en haar kinderen voerden. Het ging dus om een vrouw onder psychiatrische begeleiding, met een depressie. Ze vertelde dat doordat haar gezin weer samen is, ze de kracht kreeg om de problemen aan te pakken.

Dit voorbeeld toont aan hoe wij de zaak aanpakken vanuit haar kracht. We volgen haar nog steeds op en voorlopig gaat het goed, maar er is nog een beetje werk aan de winkel. Dit voorbeeld illustreert wat een waarderende benadering is en welke kracht die kan geven.

We werken altijd aan de hand van vijf vragen. Wat is de kern van het probleem? Waarover gaat het? We draaien niet rond de pot en doelgroepen interesseren ons niet, het gaat over de vraag.

Wat heeft de betrokkene geraakt? Wat is de beleving, de emotie? Naar het belevings- en het gevoelsniveau gaan, is heel belangrijk. Men moet de feiten en de vragen bekijken, maar ook het belevingsniveau moet aan bod komen. Het uitspreken van gevoelens, ook al zijn ze negatief, werkt altijd verbindend en eigenlijk is het onze bedoeling om het gezin opnieuw te verbinden, in functie van de verantwoordelijkheid ten aanzien van de kinderen.

Wat is de verantwoordelijkheid van de betrokkenen? Deze vraag heb ik al toegelicht.

Wat zal men zelf doen? Dat is belangrijk. Als men zijn verantwoordelijkheid inziet, start ook de beweging en wordt de inzet geformuleerd.

Wat verwacht men van de andere?

Door die vijf vragen moeten we. We spreken altijd eerst met de mensen afzonderlijk en daarbij bespreken we die vijf vragen. Een gesprek duurt ongeveer een half uur, maximaal drie kwartier. Daarop volgt een familiegesprek.

Herstellende ingrepen zijn noodzakelijk indien de kwetsing te dominant aanwezig is. Onlangs kreeg ik een vraag van het comité naar aanleiding van het volgende feit. Een stiefzoon heeft zijn stiefvader bedreigd met een hakmes. Die man was heel erg gekwetst, niet letterlijk, maar hij was in zijn ziel getroffen. In zo'n geval moet er eerst een herstellend gesprek zijn tussen die twee.

Het gaat om een vormingsproces, het is geen hulpverlening en daar is er heel veel discussie over. Het gaat om mensen vormen om weer met elkaar te spreken, om weer naar elkaar te luisteren – luisteren is de basis – en om samen te beslissen.

Het is een beweging van binnen naar buiten: de mensen bewegen vanuit het hart. Het zijn geen oppervlakkige discussies, we gaan naar de dynamiek van het leven zelf. Dat is heel belangrijk en ik ben nog altijd verbaasd hoe snel de mensen ertoe komen om hun hart te openen voor elkaar een keer de agressie en het verdriet weg zijn, en het herstel mogelijk geworden is.

Het accent ligt op de mogelijkheden en de kansen. Het betreft hier een waarderend onderzoek. Ik pleit ervoor de zaken anders te bekijken. Er zijn enorm veel mogelijkheden om de instroom te verminderen.

We voeren geen discussie over doelgroepen. Dat lijkt me een manier om in tekorten te denken. De vraag is dan wat die mensen niet hebben en hoe we dat kunnen corrigeren. Er schuilt een hypothese achter die tekorten. We kunnen de tekorten bekijken, zien wat niet goed loopt en de tekorten analyseren. Als we die tekorten wegnemen, zullen we een oplossing vinden. Volgens ons is het echter niet altijd zo evident. Als we vanuit de krachten werken en op die manier een dynamiek tot stand brengen, kunnen mensen vanuit hun sterkte aan die tekorten werken. Ze moeten er natuurlijk in geloven. Indien dit niet het geval is, moeten ze er niet aan beginnen. We zijn er echt van overtuigd dat de oplossingen bij de mensen zelf liggen.

Een heroriëntering moet eerst op het niveau van het gezin gebeuren. De gezinssystemen moeten worden geheroriënteerd. Er moet ook een heroriëntering op het niveau van de organisatie zijn. Om die visie te veranderen, moeten we vormend te werk gaan. Het betreft hier immers een fundamentele visie. We denken al 30 of 40 jaar in tekorten. Tot slot moeten de structuren worden aangepakt. Het gaat dan onder meer om de doorverwijzing en om de consulenten.

Een positieve heroriëntering situeert zich binnen een visie die zich de afgelopen decennia in de positieve psychologie heeft afgetekend. Er is onderzoek verricht. Blijkbaar zijn in de psychologie al meer dan duizend onderzoeken over tekorten en slechts zestig onderzoeken over kansen verricht. Dit toont aan met welke mentaliteit we zitten. De ideeën in verband met constructief sociaal werk zijn onder meer aan de Universiteit Gent ontwikkeld. Verder is er een stroming in de filosofie die zich met biopolitiek inlaat. Deze bijzonder interessante Italiaanse filosofen spreken over het leven zelf. Het gaat hen om de dynamiek en niet om de ontmaskering van de samenleving en dergelijke. Dit laatste is immers weer een denken in tekorten.

3. Vooruitzichten

De heer Stefaan Van Mulders: Ik wil nog even verduidelijken dat dit inspirerend verhaal, dat we ooit in de voorziening van de heer Vandamme hebben gehoord, onze organisatie en de Vlaamse overheid heeft overtuigd het een kans te geven. We zijn daar rustig en op beperkte schaal, meer bepaald in het comité voor bijzondere jeugdzorg Kortrijk, aan begonnen. In de nabije toekomst willen we nagaan welke effecten dit in een andere omgeving kan hebben. We denken daarbij aan een grootstad als Gent en aan de gedwongen hulpverlening. Aangezien dit voor ons geen zekerheden zijn, willen we hier rustig mee omgaan.

We zijn er ons zeer goed van bewust dat het uitrollen van deze methodiek voor onze organisatie, voor de jongerenwelzijnssector, voor onze processen en voor de manier waarop wij naar hulpverlening kijken een hele ommekeer betekent. Het is onze bedoeling hiertoe over te gaan en de verandering in de geesten vorm te geven. Het zal tijd kosten dit allemaal te bewerkstelligen. Het is natuurlijk ook onze bedoeling dit wetenschappelijk te onderbouwen.

Deze omschakeling zal een financiële investering vergen. Momenteel kost een enkel traject iets minder dan 2500 euro. We moeten dit vermenigvuldigen met het aantal cases dat zich bij het comité voor bijzondere jeugdzorg aanmeldt. Uit de berekeningen blijkt dat dit een investering vergt.

Als overheidsorganisatie werken we ook bedrijfsmatig. We berekenen welke besparing dit met betrekking tot de caseload van de consultants oplevert. We bekijken dit bedrijfseconomisch op het niveau van de casus en van de consultant. In welke mate heeft een vermindering van de caseload gevolgen voor de wachtlijsten? Indien de vraag wordt gesteld, moet hulpverlening worden geboden. Dat moet niet tien maanden later gebeuren. In welke mate heeft dit gevolgen voor het hulpverleningslandschap zelf? Na een tijdje op een wachtlijst te hebben gestaan, komt iemand in de hulpverlening terecht. We moeten die effecten kennen. Aangezien we menen dat we in dit verband een succesvol scenario kunnen ontwikkelen, moeten we dit absoluut bedrijfseconomisch bekijken.

We geloven er rotsvast in dat dit een input in het totale landschap kan betekenen. We willen hiermee verder gaan omdat we menen dat we de mensen op die manier onmiddellijk kunnen helpen, en dat is tenslotte de kern van de zaak.

II. VRAGEN VAN DE LEDEN

Mevrouw Mieke Vogels: Ik dank de heer Vandamme voor zijn niet-aflatend enthousiasme. Ik herinner me dat we hier in een vorig leven ook al over hebben gepraat. Eigenlijk vormt het contextuele de constante in zijn overtuiging. Er moet steeds vanuit de context worden gewerkt.

Ik herinner me eveneens dat destijds binnen de vzw Oranje een experiment van start is gegaan. De heer Vandamme heeft me toen het verhaal verteld van een moeder die haar dochter niet meer aankon en die zei dat de hulpverlening haar mocht hebben. Zij kon er toch niets meer mee doen. Dat kind werd toen uit huis geplaatst en begon aan een carrière in de hulpverlening. De moeder werd immers niet meer op haar verantwoordelijkheid gewezen. In het systeem dat wij hebben, een systeem van erkenning van bedden, is het niet mogelijk om te werken met het idee om die dochter drie weken op te vangen, ondertussen te praten met de ouders, waarna de dochter weer een weekend naar huis kan komen. Dat contextueel denken is essentieel en betekent een radicale ommezwaai, niet alleen bij het werken van de consultants maar in heel de bijzondere jeugdzorg en in het zorgdenken. Dat noemt de minister de vermaatschappelijking van de zorg.

Dat is niet nieuw: tien jaar geleden was men daar ook al over aan het denken, maar het blijven altijd experimenten. Volgens mij is nu de tijd gekomen om radicaal de ommezwaai te maken naar contextueel denken, zorgen dat je mensen niet uit huis plaatst maar dat je ze een nieuwe thuis geeft. Ik ben heel blij met dit experiment en de begeleiding ervan.

Professor Deboutte is bezig met iets gelijkaardigs. Hij noemt dat netwerktafels. Hij probeert om zeer moeilijke psychiatrische gevallen uit de voorzieningen te houden door een netwerktafel te maken en ervoor te zorgen dat de omgeving weer verantwoordelijkheid opneemt. Mijn vraag is om de beide samen te bekijken, als dat kan, en ze mee in het wetenschappelijk begeleidingsproces op te nemen. Dat zou mooi zijn, ook al omdat professor Deboutte beweert dat dat ook kan in de grootstedelijke context, waar hij het uitprobeert.

Contextueel werken is een enorme uitdaging als de context een andere socioculturele context is. Ik ben blij dat het experiment nu naar Gent gaat, hoewel dat niet echt een grootstad is. Uit de cijfers van het onderzoek dat in Antwerpen gebeurd is, blijkt dat bij de sociale dienst van de jeugdrechtbank weliswaar – ik weet niet of dat in Kortrijk en Roeselare ook zo is – allochtone jongeren bijna nooit bij het comité terecht komen maar altijd onmiddellijk via de jeugdrechtbank. Het aantal jongeren dat via de jeugdrechtbank instroomt, wordt steeds groter, en via het comité steeds kleiner. Het is een enorme uitdaging om te zien of deze methodiek ook werkt met de instroom via de sociale dienst van de jeugdrechtbank.

In Antwerpen bijvoorbeeld is 44 percent van de nieuwe aanmeldingen van niet-Belgische origine. Het wordt pas helemaal een uitdaging om daar met de context te gaan werken. We weten allemaal dat het mislukken van herstelgerichte afhandeling bij allochtone jongeren te maken heeft met het feit dat de herstelgerichte afhandeling uitgaat van een schuldbeelden. Allochtone jongeren zullen nooit schuld bekennen want dan zijn ze de hele familie te schande. Ook al tonen de vingerafdrukken duidelijk aan dat zij de diefstal hebben gepleegd, toch zullen ze blijven ontkennen. Daar heb je een heel andere methodiek nodig bij een contextuele benadering. Het wordt nog moeilijker als je ziet dat op dit moment 14 percent van de nieuwe aanmeldingen bij de sociale dienst van de jeugdrechtbank niet-begeleide minderjarigen zijn, dus jongeren zonder enige context.

Ik ben dus heel blij met dit experiment. Voor mij mag het nog wat sneller gaan en mogen er nog wat meer middelen in worden gestoken. Ik hoop dat de context een rode draad wordt voor iedereen die hulp verleent in de bijzondere jeugdzorg, dat men tegelijkertijd nog meer vrijheidsgraden zal inbouwen voor jongeren die in een voorziening zitten en dat men de contextbenadering zal meenemen in heel de hulpverlening van de bijzondere jeugdzorg.

De heer John Crombez: Ik ben het eens met veel dingen die mevrouw Vogels heeft gezegd. Ik heb nog een specifieke vraag. Gelukkig hebben we in de commissie een aantal zaken al een paar keer horen terugkomen. Er werd verwezen naar de netwerktafels en de contextbegeleiding. In de bespreking van de beleidsbrief ging het over niet onmiddellijk naar opnames werken maar ook met een mobiele en ambulante aanpak. Dat werkt allemaal in dezelfde sfeer. De vraag die ik daarbij heb, is hoe dat het best concreet gebeurt.

Ik ben het ermee eens dat sommige experimenten op een bepaald moment boven het niveau van het experiment moeten worden getild, maar hoe moet dat concreet gebeuren? We hebben de bestaande structuren van de sector met zijn verwevenheid alsook de bestaande aanpak binnen de sector. Hoe kan je er structureel voor zorgen dat je de goede inschatting en diagnose maakt? Wie moet er daarbij in de context of aan de netwerktafel zitten? Op welke manier zorg je ervoor dat die eerste fase, op het moment dat het probleem of de stoornis duidelijk wordt, zeer goed verloopt, en dat er een juiste diagnose wordt

gesteld? Zoals u aanhaalt, zit het probleem soms naast het probleem dat men noemt. Wat aan de oppervlakte komt, is niet altijd het probleem. Wie breng je samen? Hoe doe je dat, gegeven de structuur van de sector vandaag? Na alles wat we hebben gehoord, is dat een vraag die heel erg bij mij leeft.

Ik ga uw woorden onthouden. U zei dat u het eigenlijk met nieuwe instroom doet, want mensen die al zes maanden ergens in een wachtrij zitten, zijn verworden tot een context op zich. Het wordt dus des te belangrijker om die initiële fase zo juist mogelijk aan te pakken. Hoe gebeurt dat het best, gegeven de huidige structuur van de sector?

Mevrouw Tinne Rombouts: Ik ben gecharmeerd door het verhaal van de positieve aanpak en het zoeken naar de krachten van de mensen om samen op weg te gaan en er nog het beste van te maken. Ik begrijp dat dat effectief kan werken. We doen dat inderdaad soms te weinig: met de krachten die er nog zijn, samen op weg gaan om een positief einde te vinden.

Wat mij in dit verhaal vooral interesseert, is hoe we ook nog kunnen vermijden dat we daar samen een traject moeten afleggen. Kunt u in uw dossiers een bepaalde constante terugvinden? Wie zijn de belangrijke spelers in de context en de omgeving waarin u werkt? Loopt het mis met die omgeving? Wat is de aanleiding daarvan? Kunnen we er als maatschappij iets aan doen om die spelers meer te sensibiliseren, om te vermijden dat ze ook in dit traject terechtkomen? Dat is de rode draad die ik zoek.

Hoe kunnen we vermijden dat ze hier samen aan moeten beginnen? Kunnen we aan de maatschappij een boodschap meegeven? Wie moeten we dan voornamelijk mee aanspreken? Voelen jullie aan dat het inderdaad de omgeving is, voor wie de druk van de maatschappij te zwaar wordt en die daardoor volledig van zich afschudt? Of krijgt men te maken met specifieke knelpunten waardoor men tot bepaalde stappen komt? Vindt u een rode draad terug in dat voortraject? Het lijkt mij interessant om daarop te kunnen ingrijpen, zelfs nog voor uw traject.

Mevrouw Marijke Dillen: Het is, in tegenstelling tot heel wat getuigenissen die we hier de voorbije weken hebben mogen aanhoren, eindelijk eens een wat meer positief verhaal, waar de verantwoordelijkheid centraal staat. Het doet plezier te horen dat niet alles negatief is en slecht gaat, maar dat er ook positieve experimenten gebeuren, die door de heer Vandamme met heel veel enthousiasme zijn toegelicht.

Ik deel het standpunt van mevrouw Vogels en de heer Crombez. Het is inderdaad belangrijk om zo snel mogelijk na te denken op welke wijze we die experimenten niet langer experimenteel kunnen laten blijven, maar structureel kunnen verankeren. Dat pleidooi is natuurlijk gekoppeld aan de vraag naar bijkomende middelen. U hebt immers al tekorten op uw budget, in die zin dat er lange wachtlijsten zijn. En dus moet die structurele verankering van het project gekoppeld worden aan extra financiële middelen. U hebt gezegd dat er voor elk traject een bedrag van ongeveer 2500 euro moet worden uitgetrokken. Hoeveel middelen hebt u op dit ogenblik al besteed aan het project? En indien we tot een verankering zouden kunnen komen, over welk budget zouden we dan moeten spreken om uw begroting financieel bij te springen?

U verwees tijdens uw uiteenzetting naar de vier criteria van uw werkwijze. U merkte onder punt 4 terecht op dat er at random gekozen wordt, om er niet alleen gemakkelijke dossiers uit te halen. In gemakkelijke dossiers is het natuurlijk iets gemakkelijker om positieve resultaten te boeken dan als we naar dossiers met een heel ingewikkelde problematiek kijken, waar het pleidooi van professor Deboutte over gaat. Ik had graag wat meer uitleg gekregen bij de manier waarop u tot die keuze overgaat.

U start altijd met een kansenonderzoek, dat samen met de betrokkenen wordt gevoerd. Mevrouw Vogels springt dan onmiddellijk op de migranten, de niet-begeleide minderjari-

gen, die natuurlijk op een aparte wijze moeten worden benaderd, maar ik wil toch vragen om het debat daar niet toe te verengen. Want ook bij de autochtone Vlamingen zijn er op dit vlak grote problemen, die hier ook aan bod moeten kunnen komen. Dat kansendonderzoek is heel belangrijk, mijnheer Vandamme. Ik had er graag wat toelichting bij gekregen.

Ik kan me voorstellen dat het veel gemakkelijker is om een positief antwoord te geven en verder te gaan in een traject bij jongeren in moeilijkheden uit de middenklasse en die groepen van de samenleving die het geluk hebben over meer kansen te beschikken, dan bij die groepen waar de kansen van het gezin bijna nihil zijn. Ook daar had ik graag wat meer toelichting bij gekregen.

U stelt dat het heel belangrijk is dat dit project ook wetenschappelijk wordt ondersteund. Dat gebeurt, als ik het goed begrepen heb, door de universiteiten van Gent en Leuven samen. Als we ertoe willen komen om dit zo vlug mogelijk structureel te verankeren, is het ook belangrijk dat die wetenschappelijke ondersteuning en onderzoek een heel strikte timing hebben. Kunt u daar wat meer uitleg over geven?

Als er een traject loopt dat aanvankelijk heel positief evolueert, kan ik mij voorstellen dat er zich op een bepaald ogenblik, door onvoorziene omstandigheden, zeer ernstige moeilijkheden voordoen waardoor er binnen de hulpverlening heel snel mogelijkheden moeten komen. Wat gebeurt er dan? Belanden die mensen dan opnieuw op wachtlijsten, waardoor de situatie misschien helemaal uit de hand kan lopen? Of kan er dan in een vrij korte tijdspanne een beroep worden gedaan op de hulpverlening?

Mevrouw Mieke Vogels: Heel deze manier van werken veronderstelt een grote flexibiliteit van de kant van de consultant. Ik kan mij voorstellen dat de vraagverduidelijking de ene keer na twee uur duidelijk is en dat er in een ander geval drie of vier sessies nodig zijn. Dit staat een beetje haaks op de evolutie van protocollering. Is deze werkwijze mogelijk binnen de toegangspoort integrale hulpverlening?

Mevrouw Vera Celis: Een aantal collega's heeft al verwezen naar het kansendonderzoek. Ik neem aan dat in de methodiek van de bijzondere jeugdzorg, zelfs in de positieve visie, de context van gezinnen in de loop van het traject kan veranderen. Hoe kan daar, in positieve zin, mee worden omgegaan?

De positieve heroriëntering is op zich bijzonder interessant, maar ik veronderstel dat er weer situaties zijn waarbij het in de praktijk bijna onmogelijk wordt om positief ingesteld te blijven omdat de situatie zo schrijnend is, zodat ook dit systeem faalt. Hebt u dan een vluchtweg of een alternatief? Wat gebeurt er met mensen die zich in eerste instantie bij u hebben aangemeld voor de positieve heroriëntering?

Mevrouw Else De Wachter: Pagina 6 gaat over de periode 2010 tot 2014. In 2010 zijn er 90 cases, in 2011 zouden het er 150 worden. Is er ook een toename van personeel gepland? Is het op deze manier nog haalbaar?

Er is berekend dat de kostprijs ongeveer 2500 euro per case zou zijn. Wat betekent dat budgettair? Is ook onderzocht wat de verhouding is tot het budget dat op de andere manier wordt gebruikt? Wat kosten dossiers dan?

De heer Stefaan Van Mulders: Er zijn vragen gesteld die ruimer zijn dan het strikte project zelf. De heer Vandamme zal antwoorden op de vragen over het project.

Er is gevraagd wat er met het contextueel werken gebeurt en hoe dat in den beginne wordt opgenomen. Ik heb willen duiden dat de consultants van oordeel zijn dat 60 percent van de dossiers bij de instroom in de comités daar eigenlijk niet thuishoort. Van in den beginne zenden we dus al het signaal uit dat andere netwerken – hulpverleners, onderwijs

– deze initiële vraag opnieuw moeten opnemen. Er is een vraag gesteld naar andere hulpverleningsnetwerken.

Het is een bewuste keuze. Ik verwijs ook naar het traject integrale jeugdhulp. Ik vind het ook heel essentieel dat bijzondere jeugdzorg op de tweede lijn wordt gezet. Bijzondere jeugdzorg mag en kan geen eerstelijns hulpverlening worden. We hopen en willen dat de eerstelijns hulpverlening haar verantwoordelijkheid opneemt, ook als het gaat over maatschappelijke noodzaakproblematieken. Ik wil eraan toevoegen dat het ook voor de bijzondere jeugdzorg een onmogelijke vraag is om de gehele problematiek tot de haren te maken. Bijvoorbeeld spijsbelproblematiek is geen probleem voor de bijzondere jeugdzorg. Vooral eerstelijnsnetwerken moeten hier op hun taak en opdracht worden aangesproken. Jongeren en gezinnen die bij de bijzondere jeugdzorg terechtkomen, zijn in essentie een maatschappelijk probleem. De hulpverlening is veel te beperkt om dat maatschappelijk probleem op te nemen. We moeten ons daar bewust van worden en we mogen die verantwoordelijkheid niet alleen bij de tweedelijns hulpverlening leggen.

Als ze wel in de bijzondere jeugdzorg komen en we denken dat hulpverlening wel noodzakelijk zal zijn, dan zitten we op het terrein waarover we vandaag spreken. We denken dat we methodieken kunnen ontwikkelen en bijstand kunnen verlenen waarop die verantwoordelijkheid en die aansprakelijkheid van die gezinnen die wel degelijk met fundamentele problemen te maken hebben, opnieuw kunnen worden aangesproken en worden aangewakkerd. En dat is wel onze rol. De heer Vandamme zal het hebben over wie we daar dan allemaal bij betrekken. Ik wil het wel tot dat facet beperken. De scope van bijzondere jeugdzorg ligt niet in de algemene maatschappelijke problematiek die zich aandient. Ik verwijs naar integrale jeugdhulp waar we een veel breder netwerk willen uitbouwen.

Dit project vindt wel degelijk zijn plaats binnen de integrale jeugdhulp. Het is er nu niet op gepositioneerd. Maar als we aan de integrale jeugdhulp en aan de hulpverlening voor de integrale toegangspoort, met in de eerste lijn de netwerken rechtstreeks toegankelijke hulp, deze additionele methodiek kunnen toevoegen, dan kunnen we deze netwerken absoluut versterken. Dat is de plaats van dit project binnen de rechtstreeks toegankelijke hulpverlening en de integrale jeugdhulp.

Als ik de budgetten ruwweg bereken en als er een instroom van 3800 nieuwe dossiers per jaar in de vrijwillige hulpverlening is, dan kom ik al snel aan bijna 10 miljoen euro. Ik wil absoluut niet meer middelen vragen. Ik denk dat we met deze middelen eerder aan een besparingsoperatie toe zijn. Als een van de 40 procent jongeren doorstroomt naar echte hulpverlening in een residentiële vorm, dan kost dat 60.000 euro per jaar. In een ambulante vorm kost dat 25.000 tot 30.000 euro per jaar. Zelfs pleeggezinnen kosten 7000 tot 8000 euro per jaar.

Ik denk dat we tot een besparing kunnen komen en tot een verkorting van de wachtlijsten, alleen heb ik nog niet de bedrijfseconomische omslag gemaakt. We zullen een investering moeten doen vooraleer we een terugverdieneffect zullen zien. We zullen een beroep moeten doen op de Vlaamse Regering en op iedereen die hierbij betrokken is.

De heer Willy Vandamme: In onze organisatie werken we al vijftien jaar of langer met context. Ter zake is er een evolutie gebeurd. Vroeger hadden we Nagy, de bekende voortrekker van dat contextuele. Die passen we alleen nog in uitzonderlijke gevallen toe. We werken met de context, maar reduceren die tot de essentie. De gemiddelde duur van deze begeleiding bedraagt 9 à 9,5 weken. Soms kunnen we situaties op vijf dagen doen kantelen, soms hebben we drie maanden nodig. Is er na drie weken geen kanteling, geen opening in de richting van verantwoordelijkheid, dan zijn er andere dingen nodig. We gaan echter niet heel de context daarbij betrekken. Dat is ook niet nodig. We vertrekken vanuit diegene die de vraag stelt en diegenen die rechtstreeks worden geraakt, het kerngezin. Soms is dat vol-

doende, omdat mensen kracht krijgen en in beweging komen. We hebben zelden netwerktafels nodig. Natuurlijk is er die 17 percent die doorstroomt. Dat zijn gevallen waarin de moeder bijvoorbeeld in de psychiatrie zit. Daar is inderdaad ondersteuning van de context nodig. Dan zijn die netwerktafels interessant. Bij ons project is het echter uitzonderlijk dat we moeten verruimen met externe hulpverleners. Bij die 17 percent is dat wel het geval.

Er is de context van mensen van vreemde herkomst. Momenteel hebben we de situatie van een Congolese moeder, een zeer hevige, flamboyante vrouw die de zaken in handen wil hebben. Hier werkt dit ook, maar zij hebben een andere visie. De dochter had voortdurend conflicten met haar moeder. Die dochter is intellectueel sterker en was het er eigenlijk niet meer mee eens dat ze twee keer per week naar de mis moest gaan, op zaterdag en woensdag, zoals haar moeder, een zeer katholieke vrouw, dat wou. De dochter kwam in de jeugdbijstand terecht. Er was de vraag of begeleid zelfstandig wonen raadzaam was. Wij vonden van niet. Wij zeiden aan de dochter dat de discussie tussen haar en haar moeder moest gaan. Die moeder werd op dat ogenblik, met deze benadering, aangesproken op haar verantwoordelijkheid. Ze werd rood van woede. Ik heb dat zelden gezien. Voor haar was dat een zeer confronterend gesprek. Ze zei me: “Hier kom ik nooit meer.”. De dochter stond voor de keuze: doorgaan met het comité of voort de confrontatie met haar moeder aangaan. Ze belde haar vriend, die het initiatief nam en de dag erop hadden ze een gesprek met haar moeder. Bij die moeder was de woede uiteindelijk wat bekoeld. We zijn niet meer tussenbeide gekomen. Uiteindelijk heeft de moeder toegevingen gedaan. De dochter heeft gezegd te zullen kiezen voor het minste kwaad. Ze wou niet weg van haar familie, want dan zou het alleen maar erger worden, dus zou ze leren leven met een compromis, net als haar moeder. Dat is een voorbeeld van een andere context. Die vrouw moeten we niet proberen te veranderen. Dat gaat toch niet. Zij is diegene die de zaken regelt, en de man staat aan de buitenkant van het gezin. Hij wordt ingeschakeld als het nodig is. Dat patroon moet men respecteren. Als we dat dus zo aanpakken, hebben we die netwerktafels zelden of nooit nodig.

Dan was er de vraag hoe dit kan worden ingevoerd. Dit is een waarderend onderzoek. Dat kan niet worden geforceerd. Het gaat vooral over de vorming van consulenten. Consulenten zeggen dat ze zich al jaren uit de naad werken, en dan kom ik hun zeggen dat er veel minder instroom moet zijn, waaruit ze concluderen dat ze het niet goed doen. Neen, ik antwoord hun dat dit een probleem is dat we samen hebben, maar dat het vooral een probleem van anders kijken is. Het is een kwestie van visie. De methodiek vloeit daaruit voort, maar het gaat vooral over die visie, en daarvoor zal er tijd nodig zijn. Het zal niet lukken om dat op drie jaar tijd te implementeren. Er zal een goed vormingsplan moeten worden uitgewerkt. Mensen moeten daar ook overtuigd van geraken. Consulenten moeten heel hun statuut durven te herzien. Flexibiliteit is enorm belangrijk: als mensen vandaag bellen en je bent er morgen, dan zal je je agenda moeten aanpassen. Wil je dat niet, dan moet je er niet aan beginnen. Dan zul je geen resultaten boeken. Consulenten mogen zich niet vastpinnen op hun ambtenarenstatuut. Ze mogen niet in hun zetel blijven zitten en wachten tot de mensen naar hen komen. Wil men snel inspelen op de vraag en resultaat boeken, dan moet men flexibel genoeg zijn. Ik geef het voorbeeld van die jongen die zijn stiefvader met een bijl bedreigde. De moeder belde in paniek. Dan moet men niet twee maanden later komen: dan moet men er de dag nadien zijn. Het doel is het aanpakken van de situatie. De beweging komt er als er een bereikbaar doel is.

De vorming van consulenten is cruciaal. Zij zijn het vooral die de instroom bepalen. Ik pleit echter ook voor vorming in instellingen en voorzieningen. Als die immers voortwerken volgens het tekortenmodel, dan werkt dat niet. In heel die keten moet er minstens ook op die manier worden gedacht.

U zult me echter niet horen zeggen dat nu alles waarderend onderzoek moet zijn. Dit is een belangrijke invalshoek, maar het is ook nodig te redeneren vanuit de vraag wat er ontbreekt, want in een echt diepe crisis werkt dat niet. Dan heb ik het over heel duidelijke gevallen van kindermishandeling. Dan moeten we niet vragen dat iedereen eens rond de tafel zou gaan zitten en vragen aan die man: “Mijnheer, wat denkt u? Zult u er nog op slaan?”. Neen, dan moeten we andere dingen doen. Er moet een goed uitgebalanceerde mix zijn van beide invalshoeken.

Dan was er de zeer terechte vraag over trajecten die door onvoorziene omstandigheden worden afgebroken. Dat gebeurt inderdaad. Ik heb het al gezegd: het is verbazingwekkend wat er gebeurt als we mensen naar het hart spreken. In de opleiding zeg ik voortdurend dat voor getrainde personen een half uur of drie kwartier voor een assessment voldoende is. Dat volstaat om met de mensen te spreken. Het is verbazingwekkend hoe snel mensen over hun gevoelens spreken. Die verandering, die opening moet binnen de drie weken worden bewerkstelligd. Gebeurt dat niet, dan is dat omdat er fundamenteelere tekorten zijn. Het werkt dus niet in alle omstandigheden. Mevrouw Dillen, kunt u verduidelijken wat u bedoelt met ‘onvoorziene omstandigheden’?

Mevrouw Marijke Dillen: Door het hervallen van een of meer van de betrokken partijen.

De heer Willy Vandamme: De eerste fase is eigenlijk een leerfase. Wij hebben het over vormingsprocessen, niet over hulpverlening. Hulpverlening moet op de juiste plaats worden gezet. Die vorming komt erop neer dat we mensen opnieuw leren luisteren. Dat is het eerste punt. Dat vergt echt oefening. We vragen mensen te zwijgen en te luisteren naar hun partner. Zo directief zijn we. We zeggen: kijk naar uw man, kijk naar uw dochter.

In de eerste fase moeten we heel structurerend werken, want als we inspelen op de patronen die er zijn, doen we weer hetzelfde. We brengen mensen in hun kracht door confronterend te werken met hen. We leren hen een soort communicatietechniek aan zodat ze weer kunnen luisteren naar elkaar, ze weer zaken kunnen bespreken met elkaar en ze de beslissingen kunnen nemen die hen aangaan, en dat vanuit het geloof dat het antwoord bij hen ligt, niet bij ons. Ik wil nog een keer onderstrepen dat het bijna niet te geloven is, maar dat het echt zo is dat de kracht bij hen zit. Wij moeten ervoor zorgen dat hun hart wordt geopend voor elkaar.

Daarna komt de oefening. Ik keer terug naar het voorbeeld van de jongen die met zijn hakbijl tegenover zijn stiefvader stond. In het gesprek zei hij tegen zijn stiefvader dat hij eigenlijk te ver is gegaan. De diepe reden waarom die jongen al een jaar lang zo moeilijk deed, was dat zijn vader in Zuid-Afrika was. Hij zei dat de tijd die hij hier doorbrengt, verloren tijd is voor zijn vader. Hij vertelde ook dat hij zelf niet begreep waarom hij zo reageerde tegenover zijn stiefvader. Die stiefvader, die zich heel erg bedreigd voelde en de jongen eerst buiten wou krijgen, zei daarop: “Als het zo zit, kunnen we praten.”.

Dat was de opening en die opening is essentieel, maar het is niet omdat ze die avond een gesprek hebben gevoerd, dat het duurzaam is. Er moet getraind worden om het gesprek verder te zetten, om de opening, de communicatie van hart tot hart, in het gezin te brengen en daarvoor heeft de moeder zich verantwoordelijk gesteld. Voor ons vergt dit een training van ongeveer zes weken.

De heer John Crombez: Ik heb nog een concrete vraag over de opvolging en de nazorg. In hoeverre kunt u met uw systeem een gezin blijven volgen? Ik veronderstel dat het getrapt gaat, dat er beetje bij beetje wordt gelost als het beter gaat. Kunt u nazorg blijven geven en opvolgen zolang u of consulenten zeggen dat het probleem nog niet helemaal uitgeklaard is? Kunt u zelf beslissen hoe lang u nazorg doet?

De heer Willy Vandamme: Wij sluiten na maximaal drie maanden af. Dan moet het duidelijk zijn en wordt er ofwel doorgestroomd, ik heb u daarvan de cijfers gegeven, ofwel volgt het comité het verder op, ofwel wordt er definitief afgesloten.

Wat kan er dan nog gebeuren? Wij zeggen dat we niet aan de verdere opvolging doen omdat we dan in een hulpverleningsverhaal terecht zouden komen, maar dat men ons wel mag bellen als er een probleem is. Ik keer terug naar het voorbeeld van de drie die we hadden geleerd om wekelijks in familiegesprek te gaan. Zij hebben ons gebeld met de mededeling dat de toestand weer vastliep. Op onze vraag of ze nog wekelijks met elkaar praatten, was het antwoord dat ze dat niet meer deden. Wij hebben dan gezegd dat we één keer zouden komen om dat opnieuw met hen te installeren. We hebben hen erop gewezen dat ze dat zelf kunnen, maar ook dat als ze niet de tijd nemen om tijdens de week een kwartiertje of twintig minuten met elkaar te spreken, ze weer in de problemen zullen komen, maar dat het dan hun verantwoordelijkheid is. We hebben uitgelegd dat wij niet altijd zullen langskomen om te zeggen dat ze samen moeten zitten. We zijn zes à negen weken met dat gezin bezig geweest en daarna moeten ze hun verantwoordelijkheid zelf opnemen. De nazorg beperkt zich tot één sessie.

De heer John Crombez: Ik begrijp dat u stelt dat u zelf niet moet evolueren naar een andere fase, naar hulpverlening, maar ik kan me inbeelden dat het voor de betrokkenen belangrijk is om altijd heel gemakkelijk iemand te kunnen bereiken. Vorige week zijn we op bezoek geweest in Mol, en daar wezen een aantal jongeren er zelf op dat begeleid worden en iemand hebben die makkelijk bereikbaar is, zelfs gewoon om te luisteren, essentieel is, maar niet lukt.

De heer Willy Vandamme: In die eerste negen weken zijn wij als het ware dag en nacht bereikbaar, maar ik moet daarbij zeggen dat we heel weinig 's nachts moeten optreden. We hebben er geen enkel probleem mee om op zaterdag of op zondag met de betrokkenen te bellen. Bij de aanwerving van medewerkers zeg ik altijd op voorhand dat ze niet voor een job komen, maar voor een engagement. Dat moet duidelijk zijn. Dat is het eerste en daar wordt men ook op getraind, want men moet natuurlijk ook een balans vinden tussen het gezin, de privésituatie, en het werk. In het weekend ingrijpen mag zeker, maar dat moeten ze dan in eigen beheer nemen en compenseren tijdens de week.

De heer Stefaan Van Mulders: Een essentieel onderdeel van dit project is dat we onmiddellijk op de hulpvraag moeten kunnen inspelen. Als we een hulpvraag laten aanslepen, creëren we problemen, dat is duidelijk voor iedereen. Als we onmiddellijk op een hulpvraag kunnen inspelen, moet het de ambitie zijn van de hulpverlening om zo snel mogelijk terug uit beeld te zijn. Zelfs in de bijzondere jeugdzorg moet dat de eerste doelstelling zijn. Dat is onze overtuiging van bij de start van dit traject. Natuurlijk zal het niet altijd lukken en dan gaan we uiteraard verder in het traject.

De heer Willy Vandamme: Iemand vroeg wat het alternatief is als een positieve heroriëntering onmogelijk is. Dat is natuurlijk een moeilijke vraag. Wij vertrekken vanuit de overtuiging dat het mogelijk is. We doen dat vanuit het geloof dat de kracht bij de mensen ligt en dat zij het probleem kunnen oplossen. We vertrekken dus niet vanuit een onmogelijkheid, maar vanuit een mogelijkheid, dat is belangrijk.

We zoeken dan samen met de mensen naar het spoor. Er leiden veel wegen naar Rome, we hebben geen rechtlijnig traject. Het is een zoekproces, het zit hem in de dialoog, in het gesprek met de mensen, in het samen waarderend onderzoeken. De tweede stap is de communicatie tot stand brengen met de andere familieleden. We doen dus altijd eerst assessments. We onderzoeken gestructureerd aan de hand van de vragen, vanuit het waarderend gesprek. Een tweede stap betreft de vraag hoe men het zal vertellen aan de partner. Het zijn soms delicate zaken. Na de voorbereiding komen we tot het essentiële gegeven:

de familie die samen zit. In een echtscheidingssituatie is dat soms heel moeilijk, maar we streven daarnaar.

Het is dus essentieel een interactief proces. Mijn kritiek op de jeugdbijstand is dat men kijkt naar wat er te kort is om dan een advies te geven over wat er zou moeten gebeuren. Wat wij doen, is helemaal iets anders. We gaan samen op zoektocht naar de kansen en de mogelijkheden van een persoon en zijn of haar familie. Wij blijven uit de inhoud, maar we gaan wel structureren.

Er zijn dus vele wegen. U mag me niet vragen om het traject te geven, want ze zijn allemaal verschillend. We treden in gesprek, in dialoog. We gaan vooral de dialoog opnieuw herstellen met de familie of met elkaar. Het is dan aan hen om die weg uit te stippelen. Het kan dan zijn dat een vader zegt: “Ik doe er niet aan mee, ik wil niet spreken met de vrouw die mij heel mijn leven de duvel heeft aangedaan.”. We laten dat dan rusten.

Ik heb u het voorbeeld gegeven van de moeder met vier kinderen. Zij wil niet meer met haar ex-man spreken. De moeder, die psychiatrisch begeleid wordt, heeft nu weer al haar kinderen en dat gaat vrij goed. Ik heb haar er wel op gewezen dat ze nu wel gelukkig is, maar dat ze in een cocon zit die niet duurzaam is, omdat haar kinderen recht hebben op contact met hun vader. Ik heb met die vader gesproken en die man is heel redelijk. De vrouw moet de tijd krijgen om die stap, die opening naar de vader van haar kinderen, te zetten. Dat gaat niet van de ene dag op de andere. Als mensen jarenlang ruzie hebben gemaakt, moeten we behoedzaam zijn. Het is een proces dat geleidelijk aan vooruitgaat op het ritme van de mensen. Het kan zijn dat iemand weigert om te spreken, dat kan, maar het gebeurt niet vaak.

Mevrouw Mieke Vogels: Ik vraag me af of het aanbod in Roeselare en in het grootstedelijk gebied Gent enkel in samenwerking met het comité voor bijzondere jeugdzorg tot stand komt. Is de sociale dienst van de jeugdrechtbank hierbij betrokken?

Uit de reacties leid ik af dat het blijkbaar enkel om het comité voor bijzondere jeugdzorg gaat. Dat is wat ik wilde weten.

Else DE WACHTER,
voorzitter

Marijke DILLEN
Mieke VOGELS
Katrien SCHRYVERS,
verslaggevers

BIJLAGE:

Presentatie van de heren Stefaan Van Mulders en Willy Vandamme

Project Columbus

en de invloed op de instroom in
de bijzondere jeugdbijstand

bijdrage Jongerenwelzijn
aan commissie jeugdzorg

Stefaan Van Mulders | administrateur-generaal
Willy Van Damme | bezieler project Columbus
Vlaams Parlement | woensdag 1 december 2010

H1 Situering

H2 Enkele gegevens omtrent instroom in de bijzondere jeugdbijstand

H3 Project Columbus Positieve heroriëntering

H4 Opvolging en vooruitzichten

Vraag van de commissie

Doelstelling commissie

- **Stijgende instroom van kinderen en jongeren in de (bijzondere) jeugdzorg en geestelijke gezondheidszorg**
- **Beleidsvoorstellen die de stijgende instroom moeten tegengaan**

Aan Jongerenwelzijn is gevraagd om

- **Toelichting te geven bij het project Columbus, een project dat rechtstreeks ingrijpt op de instroom in de bijzondere jeugdzorg bij wijze van positieve heroriëntering**

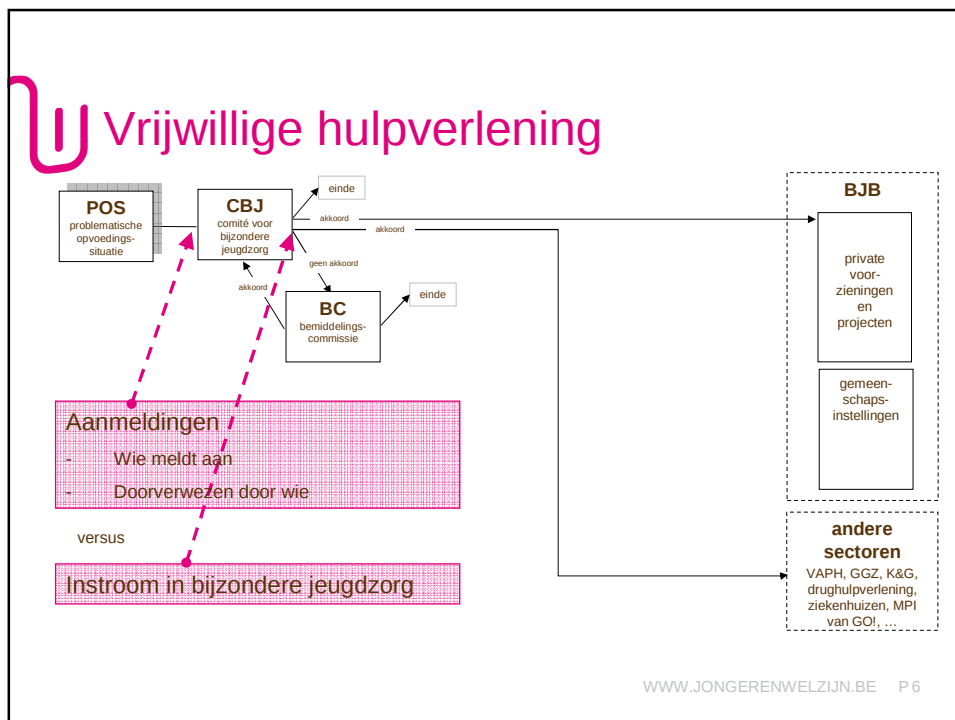
WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 4

H2 Enkele gegevens omtrent instroom in de bijzondere jeugdzorg

(pro memorie - uit bijdrage van
Jongerenwelzijn aan commissie jeugdzorg
27/10/10)

jongerenwelzijn
JONG LEVEN RICHTING GEVEN

Aanmeldingen: wie meldt aan?

Overzicht aanmeldingen bij het comité voor bijzondere jeugdzorg

Aanmelding door:	2008		2009	
Jongere zelf	910	8.42%	883	8.38%
Clientsysteem	4.680	43.28%	4.477	42.47%
Niet-professioneel	179	1.66%	162	1.54%
Professioneel	5.045	46.64%	5.019	47.61%

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 7

Cijfers DOMINO

Aanmeldingen: doorverwezen door?

Overzicht doorverwijzers van aanmeldingen (2009)

Jongere, clientsysteem en niet-professionelen melden vaak aan bij het comité op aanraden / op doorverwijzing van andere organisaties.

Cijfers DOMINO

	Jongere	Clientsysteem	Niet-professionelen	Professionelen
Jongerenwelzijn	99	172	2	368
Voorzieningen bijzondere jeugdbijstand	90	72	2	156
Geestelijke gezondheidszorg	16	149	1	230
Algemene gezondheidszorg	2	88	3	111
Politie en diensten	30	582	12	2.387
Onderwijs	13	105	1	131
Centra voor leerlingenbegeleiding	37	255	4	550
Centra voor algemeen welzijnswerk	17	49	1	58
Centra voor integrale gezondheidszorg	0	4	0	12
Centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (Kind & Gezin)	0	113	0	169
Vertrouwenscentra kindermishandeling (Kind & Gezin)	4	39	3	248
Vlaams agentschap voor personen met een handicap	6	34	0	100
Andere	27	227	407	11
Geen verwijzers ingevuld	498	2.584	/	121

Aanmeldingen versus instroom

	2008		2009	
Aanmeldingen zonder maatregel	6.120	61.20%	5.849	60.78%
Aanmeldingen met verder case-onderzoek resulterend in maatregel	3.880	38.80%	3.775	39.22%
Totaal aanmeldingen	10.000	100%	9.624	100%

Project Positieve heroriëntering grijpt in op de tweede groep aanmeldingen (reduceren naar 20%)

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 9

Cijfers DOMINO

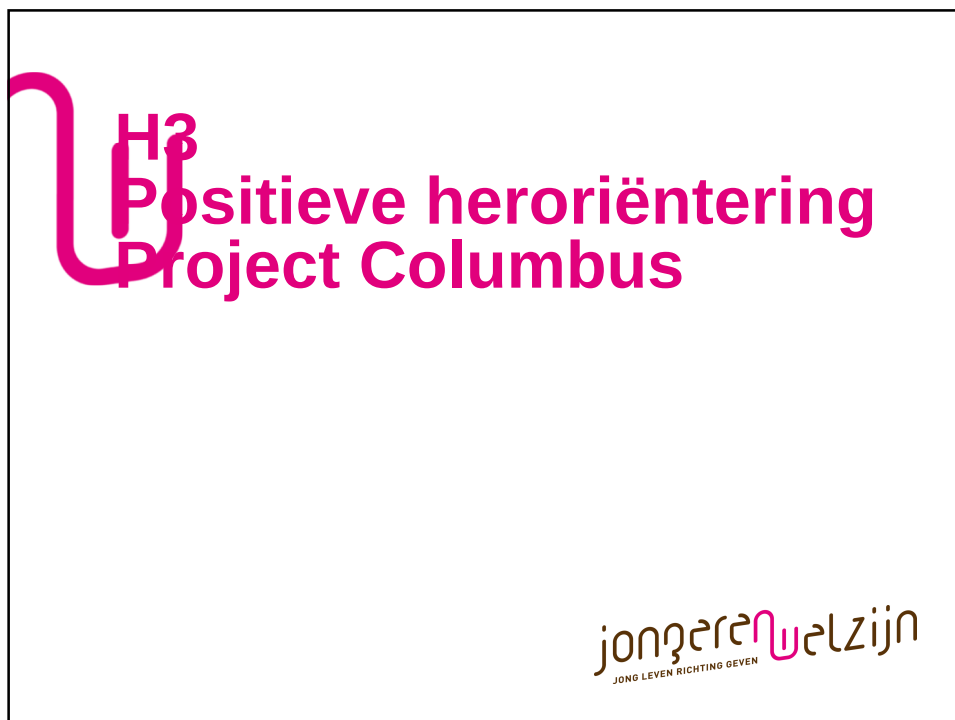
Aanmeldingen met/zonder maatregel en hun verder traject

Verduidelijking op vraag naar aanmeldingen die niet tot instroom leiden en later toch in de bijzondere jeugdzorg terechtkomen (owv Domino slechts een marge van 2 jaar)

Traject in 2008	Traject in 2009 – sept 2010	Absoluut	% totaal
Aanmelding zonder maatregel	Geen aanmelding	5.209	85,11%
	Aanmelding zonder maatregel	587	9,60%
	Aanmelding met maatregel	324	5,29%
Totaal		6.120	100%

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 10

Cijfers DOMINO

Doelstellingen Columbus

1. Instroom in de NRTH terug brengen tot 20% van de aanmeldingen
(2008: Vlaanderen 38,80%, Kortrijk 38,17%)
2. Introductie visie en methodiek Positieve Heroriëntering
3. Doorverwijzingstructuur beïnvloeden

tekorten beleid → kansen beleid

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 13

Columbus Kortrijk - Roeselare

Verloop

Methodiek en visie

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 14

Columbus Kortrijk - Roeselare

1. Verloop (1)

2008 - 2009
experiment met 10 cases als reactie op lange wachtlijsten

- ⌋ **10 cases overgenomen van het CBJ binnen onderzoeksfase (CO)**
- ⌋ **4 criteria**
 1. Nieuwe aanvraag (recent aangemeld én geen heraanmelding)
 2. Veiligheid in het gedrag → andere actie
 3. Mandaat van min 1 betrokkene
 4. Ad random gekozen
- ⌋ **resultaat**
65% afgesloten, 15% naar NRT Hulpverlening, 20% opvolging comité

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 15

Columbus Kortrijk - Roeselare

1. Verloop (2)

Project Columbus Kortrijk - Roeselare

Februari 2010 – februari 2012

- ⌋ **2010**
90 cases CBJ Kortrijk via methodiek van Positieve Heroriëntering
- ⌋ **2011:**
150 cases CBJ Kortrijk + CBJ Roeselare
start in grootstedelijk gebied Gent

Doelstelling
instroom in NRTH terugbrengen tot 20% van de aanmeldingen tegen 2014

3 partners
consulenten, Columbus, voorveld

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 16

Columbus Kortrijk - Roeselare

1. Verloop (3)

Resultaten (op 22/11/10): 73 aanmeldingen waarvan 58 gesloten dossiers

Status bij afronding	Aantal	%	Follow up na 9 maanden (gemiddelde duur van de begeleiding 9,5 weken)	Aantal	%
Zonder vervolg	39	67	(a) 3 heraanmeldingen met opvolging CBJ	40 (a) – (b)	69
Opvolging CBJ	11	19	(b) 4 afrondingen zonder vervolg (c) 2 verwijzingen naar NRTH (OOOC en CaH) (d) 5 verdere opvolging CBJ	8 (a) + (d)	14
Verwijzing NRTH	8	14		10 (c)	17
Totaal afgewerkt cases	58	100%		58	100%

WWW.JONGERENWELZIJN.BE

Columbus Kortrijk - Roeselare

2. Methodiek en visie (1)

Positieve Heroriëntering start altijd met een kansonderzoek dat **samen met** de betrokkenen gevoerd wordt

Evolueert naar een **familie gesprek** (cirkel)

Het is een contextuele methodiek waarbij **iedereen die geraakt is**, betrokken wordt

En op zijn verantwoordelijkheid aangesproken wordt

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 18

2. Methodiek en visie (2)

Een **no nonsense** aanpak die recht naar de kern van het probleem gaat

Waarbij het gesprek in aanvang **gestructureerd** verloopt aan de hand van volgende 5 vragen:

- 🌀 1. Kern van het probleem (waarover gaat het, feit, kwetsing)
!!! Focussen is hierbij belangrijk
- 🌀 2. Wat heeft je hierin geraakt? (beleving, emotie)
- 🌀 3. Wat is jouw verantwoordelijkheid hierin?
- 🌀 4. Wat ga je zelf doen? (eigen inzet)
- 🌀 5 Wat verwacht je van de ander?

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 19

2. Methodiek en visie (3)

Herstellende tussenkomsten zijn noodzakelijk, indien de kwetsing te dominant aanwezig is

Het gaat vooral om een **vormingsproces** en niet (in de eerste plaats) om hulpverlening: men leert luisteren naar elkaar, spreken en samen beslissen

Beweging **van binnen naar buiten**, er is een communicatie van uit het hart

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 20

Columbus Kortrijk - Roeselare

2. Methodiek en visie (4)

Accent ligt op **mogelijkheden** en kansen en niet op tekorten.(waarderend onderzoek)

Geen doelgroepdiscussie (tekort-denken)

Heroriëntering op **3 niveaus**

- **Gezin**
- **Organisatie**
- **Maatschappij**

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 21

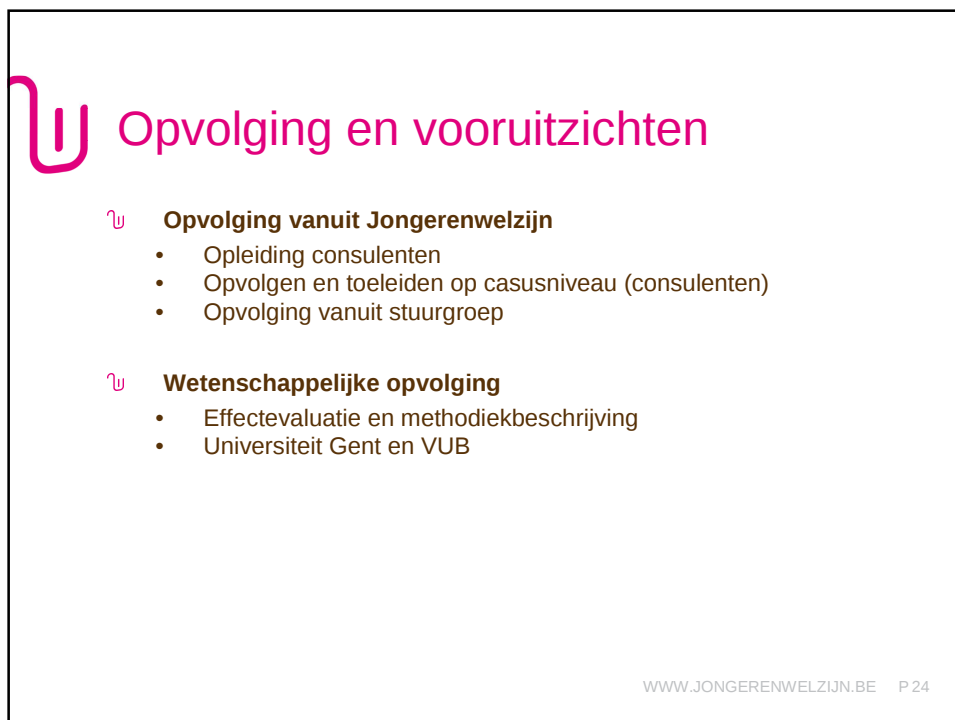
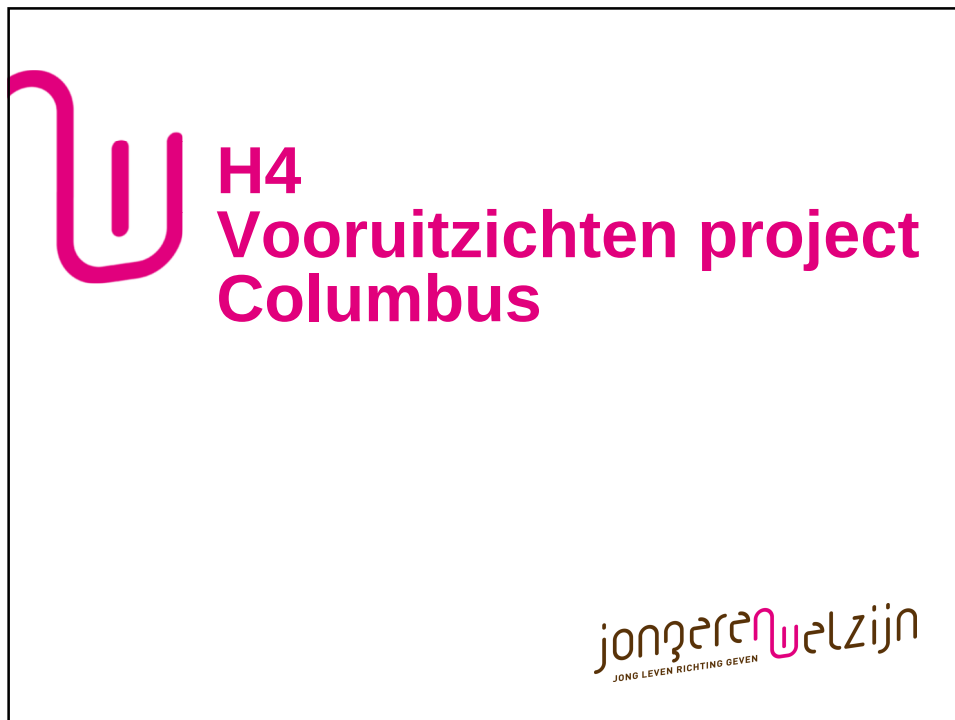

Positieve heroriëntering

Positieve heroriëntering situeert zich binnen een visie die zich de laatste decennia aftekent in de positieve psychologie, constructief sociaal werk, filosofie en de brede menswetenschappen. Een filosofie die zich inlaat met de 'biopolitiek' met andere woorden het leven zelf en de dynamiek ervan.

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 22

Opvolging en vooruitzichten

Uitbreiding

- 2011: aanbod in Roeselare en in grootstedelijk gebied Gent
- Afhankelijk van resultaten, onderzoek en budget eventueel verdere implementatie in volgende jaren

Structureel aanbod

- Jongerenwelzijn wenst samen met de initiatiefnemer een structuur te ontwikkelen waarin het aanbod ingebed is en ook inzetbaar wordt in andere plaatsen in de hulpverlening als ook in andere sectoren

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 25

jongerewelzijn
JONG LEVEN RICHTING GEVEN

WWW.JONGERENWELZIJN.BE P 26